

1. כללי

סקר הוצאות משק הבית לשנת 2013 הוא הסקר השבעה-עשר בסדרת הסקרים השוטפים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאז שנת 1997.

בשנים 1997-2011 נחקרו הכנסות משקי הבית בשני סקרים נפרדים בלמ"ס: סקר הוצאות משק הבית (מדגם הסקר כלל כ-6,000 משקי בית בממוצע מדי שנה) וסקר הכנסות שנערך יחד עם סקר כוח אדם הרבעוני השוטף, ובו נשאלו רבע ממשקי הבית גם על הכנסותיהם (מדגם הסקר כלל כ-8,500 משקי בית במדגם). נתוני שני הסקרים אוחדו למערכת אחת והוצגו באופן משולב. מדגם הסקר המשולב כלל 14,500 משקי בית בממוצע בכל שנה.

החל משנת 2012, בעקבות מעבר סקר כוח אדם מסקר רבעוני לחודשי, בוטל סקר הכנסות מסקר כוח האדם ובמקומו הורחב סקר הוצאות משק הבית ב-3,000 משקי בית בקירוב. בשנת 2013 כלל המדגם 9,507 משקי בית.

כל נתוני ההוצאות, ההכנסות ותשלומי החובה בפרסום זה מבוססים על "סקר הוצאות משק הבית".

משנת 2012 ואילך, בנוסף להרחבת מדגם הסקר, נעשו שינויים נוספים באוכלוסיית הסקר, בשאלוני הסקר ובאומדניו:

1. האוכלוסייה הנדגמת בסקר הורחבה, והיא כוללת גם מושבים שיתופיים וקיבוצים מתחדשים (שעברו תהליך הפרטה). כתוצאה מכך עלה כיסוי האוכלוסייה מכ-95% לכ-97%. אולם הוא אינו כולל קיבוצים שיתופיים ובדווים.

2. הגדרת חיילים בשירות סדיר כעובדים שכירים – עד שנת 2012 נכללו הכנסות חיילים בשירות סדיר בהכנסות מעבודה אחרת, אולם בהתאם להמלצות האחידות של ארגון העבודה הבין-לאומי, ILO, החליטה הלמ"ס, בדומה לרוב המדינות המפותחות, לעבור ממדידת כוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. מדידה זו נעשתה על ידי צירוף החיילים בשירות סדיר לכוח העבודה בישראל. בעקבות ההחלטה, החל משנת 2012 כוללת ההכנסה לשכיר וההכנסה מעבודה שכירה גם את ההכנסה של חיילי הסדיר.

3. תגבור מדגם בקרב האוכלוסייה הערבית ביישובי הצפון – תגבור זה נעשה כדי לספק אומדנים מהימנים יותר על האוכלוסייה הערבית.

4. שינוי בשיטת האמידה – שיטת האמידה מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון עשויים להיות שונים בתכונותיהם מאלו שהשיבו. החל משנת 2012 אמידת האוכלוסייה בסקר הוצאות משק הבית הותאמה למבנה החדש של סקר כוח אדם החודשי.

רוב השינויים שנעשו, משפיעים בעיקר על הכנסות משקי הבית והפרטים. לכן החל משנת 2012 חל שבר בסדרה לעומת הנתונים שהתפרסמו בשנים הקודמות.

החל מפרסום זה, הלוחות של הכנסות והוצאות של משקי בית – קבוצות משניות (לוחות 2-12) כוללים את פירעון המשכנתא שמוגדר כסעיף חיסכון של משקי הבית (ולא כסעיף הוצאה). כמו כן, הלוחות של הכנסות פרטים שכירים (לוחות 37-44) שהופיעו בפרסום הקודם¹ הוסרו, והם יופיעו בפרסום נפרד.

¹ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2015). הכנסות והוצאות משק הבית – נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2012, סיכומים כלליים. פרסום מס' 1593. ירושלים: המחבר.

2. ממצאים עיקריים

הממצאים מבוססים על מדגם של 9,507 משקי בית ב-239 יישובים עירוניים וכפריים המייצגים כ-2,322,000 משקי בית באוכלוסייה.

א. הכנסות והוצאות לפי מעמד ראש משק הבית והרכב ההכנסות (לוח 12)

ההכנסה הכספית הממוצעת ברוטו לחודש למשק בית, מכל מקורות ההכנסה – עבודה, הון, קצבאות ותמיכות הגיעה בשנת 2013 ל-17,711 ש"ח. ההכנסה הכספית החצינית ברוטו עמדה על 13,430 ש"ח. בניכוי תשלומי חובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי, מס בריאות) הגיעה ההכנסה הכספית הממוצעת נטו ל-14,622 ש"ח. ההכנסה הכספית נטו לנפש הייתה 4,457 ש"ח לחודש וההכנסה הכספית נטו לנפש סטנדרטית, המקובלת כמדד לרמת החיים, הסתכמה ב-5,400 ש"ח לחודש. 77.7% מההכנסות הכספיות של משקי הבית ב-2013 מקורן בהכנסה מעבודה (13,762 ש"ח), ועוד 11.1% (1,974 ש"ח) מקורן בקצבאות ותמיכות.

ההוצאה הממוצעת לתצרוכת, הכוללת את אומדן ההוצאה על שירותי דיור, הסתכמה ב-14,501 ש"ח לחודש וההוצאה הכספית הממוצעת לחודש הגיעה ל-11,681 ש"ח – הוצאה זו מהווה 79.9% מההכנסה הכספית נטו למשק בית.

מספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 3.3 ומספר המפרנסים למשק בית היה 1.5.

ההכנסה הכספית ברוטו של משקי בית שבהם ראש משק הבית שכיר הגיעה ב-2013 ל-19,980 ש"ח בממוצע לחודש למשק בית. בניכוי תשלומי חובה הגיעה ההכנסה הכספית נטו למשק בית של שכירים ל-16,422 ש"ח. הגיל הממוצע של ראש משק הבית שבראשו שכיר עמד על 41.7, מספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 3.6 ומספר המפרנסים עמד על 1.8 למשק בית. ההוצאה הכספית של משקי בית אלו מהווה 76.8% מההכנסה הכספית נטו למשק בית (12,612 ש"ח הוצאה חודשית לעומת 16,422 ש"ח הכנסה כספית נטו).

ההכנסה הכספית ברוטו של משקי בית שבהם ראש משק הבית עצמאי הגיעה בשנת 2013 ל-23,081 ש"ח למשק בית לחודש בממוצע. בניכוי תשלומי החובה, הסתכמה ההכנסה הכספית נטו למשק בית שבראשו עצמאי ב-17,935 ש"ח. הכנסה זו גבוהה ב-9.2% מההכנסה הכספית נטו במשקי בית של שכירים.

הגיל הממוצע של ראש משק הבית שבראשו עצמאי עמד על 47.4, מספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 3.7 נפשות, ומספר המפרנסים היה 1.8 בממוצע.

57.4% מההכנסות הכספיות של משקי בית שבראשן עצמאי מקורן בהכנסה מעבודה עצמאית ומזדמנת (13,258 ש"ח) ו-23.5% מקורן בהכנסה מעבודה שכירה (5,431 ש"ח). ההוצאה הכספית של משקי בית אלו מהווה 84.4% מההכנסה הכספית נטו למשק בית (15,142 ש"ח הוצאה חודשית לעומת 17,935 הכנסה כספית נטו).

ההכנסה הכספית ברוטו בקבוצת משקי בית בה ראש משק הבית לא עבד הגיעה בשנת 2013 ל-7,422 ש"ח בממוצע למשק בית לחודש. ההכנסה הכספית נטו למשק בית הסתכמה ב-6,956 ש"ח. הכנסה זו מהווה

42.4% מההכנסה המקבילה למשקי בית של שכירים ו-38.8% מההכנסה המקבילה למשקי בית של עצמאים. בשנת 2013 עמד הגיל הממוצע של ראש משק הבית על 66.1 ומספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 2.0.

לוח א. – הכנסה והוצאה ממוצעת לחודש של משקי בית, לפי מעמד בעבודה של ראש משק הבית ולפי מקור הכנסה, 2013

משקי בית שבראשם לא עובד	משקי בית עצמאי	משקי בית שכיר	כל משקי הבית	
2,093	1,009	6,405	9,507	משקי בית במדגם
482.2	254.1	1,585.6	2,321.9	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
2.0	3.6	3.6	3.3	מספר נפשות למשק בית
66.1	47.4	41.7	47.4	גיל ראש משק הבית
0.0	1.8	1.8	1.5	מספר מפרנסים במשק בית
ש"ח				
5,161	16,815	15,885	13,430	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
7,422	23,081	19,980	17,711	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
6,956	17,935	16,422	14,622	הכנסה כספית נטו למשק בית
3,673	6,125	5,624	5,400	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית
6,798	15,142	12,612	11,681	הוצאה כספית למשק בית
אחוזים				
100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
0.8	81.0	85.8	77.7	הכנסה מעבודה - סך הכל
0.1	23.5	82.4	66.9	הכנסה מעבודה שכירה
0.7	57.4	3.4	10.8	הכנסה מעבודה עצמאית ומזדמנת
99.2	19.0	14.2	22.3	הכנסה שלא מעבודה - סך הכל
8.1	7.6	3.3	4.4	הכנסה מהון
39.3	4.7	3.5	6.8	הכנסה מפנסיה וקופות גמל
51.8	6.7	7.4	11.1	הכנסה מקצבאות ותמיכות
				מזה:
40.7	5.0	5.4	8.4	מקצבאות המוסד לביטוח לאומי

ב. הרכב הוצאות לתצרוכת

ההוצאה הממוצעת לסל מצרכים ושירותים למשק בית הסתכמה בשנת 2013 ב-14,501 ש"ח לחודש, שינוי של 0.1% במונחים ראליים, בהשוואה להוצאה לתצרוכת בשנת 2012 (14,273 ש"ח לחודש).

מרכיבי הסל העיקריים היו: "דיור" – 3,429 ש"ח לחודש, 23.7% מהסל (25.5% ב-2012); "תחבורה ותקשורת" – 2,898 ש"ח לחודש, 20.0% מהסל (19.4% ב-2012); "מזון" (כולל "ירקות ופירות") – 2,424 ש"ח לחודש, 16.7% מהסל (16.1% ב-2012); "חינוך, תרבות ובידור" – 1,762 ש"ח לחודש, 12.1% מהסל (12.2% ב-2012).

**לוח ב. - הרכב ההוצאות לתצרוכת למשק בית
2013-2012**

שינוי ראלי באחוזים ³	שינוי במחירים ² באחוזים	שינוי בהוצאות ¹ באחוזים	2013		2012		קבוצת תצרוכת
			אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	
0.1	1.5	1.6	100.0	14,501	100.0	14,273	סך ההוצאה לתצרוכת
0.4	5.1	5.5	13.6	1,974	13.1	1,871	מזון
0.9	4.4	5.4	3.1	450	3.0	427	ירקות ופירות
-8.3	3.0	-5.6	23.7	3,429	25.5	3,633	דיור
-1.2	4.1	2.8	9.9	1,433	9.8	1,394	תחזוקת הדירה
5.3	-1.4	3.8	3.8	550	3.7	530	ריהוט וציוד לבית
1.5	-1.5	0.0	3.2	459	3.2	459	הלבשה והנעלה
3.8	1.6	5.5	5.7	827	5.5	784	בריאות
1.9	-0.8	1.0	12.1	1,762	12.2	1,744	חינוך, תרבות ובידור
7.4	-2.6	4.7	20.0	2,898	19.4	2,769	תחבורה ותקשורת
3.0	5.4	8.5	4.9	718	4.6	661	מוצרים ושירותים אחרים

1. השינוי באחוזים בין ההוצאה בש"ח בשנת 2013 להוצאה בשנת 2012.
2. השינוי באחוזים, על-פי המדד של הקבוצה, בין המחירים בשנת 2013 למחירים בשנת 2012.
3. השינוי בהוצאות מנוכה מהשינוי במחירים.

ג. הרכב ההוצאות לתצרוכת בחמש עשרה השנים האחרונות (לוח 1.2)

בחמשת העשורים האחרונים הצטמצם חלקה של ההוצאה למזון מ-42% מסל הצריכה באמצע שנות ה-50, ל-16.7% מסל הצריכה בשנת 2013.

אחוז ההוצאה לדיור עלה משנת 1997 עד 2013 ב-1.6 נקודות האחוז.

אחוז ההוצאה לבריאות עלה בהדרגה לאורך השנים – עלייה של 1.9 נקודות האחוז משנת 1997 עד שנת 2013.

לוח ג.- הרכב ההוצאות לתצרוכת למשקי הבית, שנים נבחרות

2013	2011	2009	2007	2005	2003	2001	1999	1997	
ש"ח									
14,501	13,967	13,009	11,584	10,816	10,139	10,053	9,345	8,110	הוצאה לתצרוכת – סך הכל –
14,501	14,422	14,271	13,732	13,160	12,448	13,132	12,482	12,015	מחירים שוטפים מחירים קבועים לשנת 2013
אחוזים									
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך ההוצאה לתצרוכת
16.7	16.1	16.3	16.9	16.3	16.8	16.9	17.3	17.9	מזון (כולל ירקות ופירות)
23.7	25.1	24.4	22.3	21.9	22.8	22.6	22.7	22.1	דיור
9.9	9.4	9.7	10.1	10.4	10.0	9.3	9.3	9.0	תחזוקת הדירה
3.8	4.1	3.7	3.9	3.9	4.1	4.9	5.6	5.6	ריהוט וציוד לבית
3.2	3.1	3.2	3.4	3.6	3.7	3.2	3.3	4.7	הלבשה והנעלה
5.7	5.3	5.2	5.3	5.1	4.8	4.9	4.1	3.8	בריאות
12.1	12.3	13.5	13.3	13.5	13.5	13.4	13.5	13.2	חינוך, תרבות ובידור
20.0	20.1	19.5	20.1	20.4	19.8	20.1	19.6	19.0	תחבורה ותקשורת
4.9	4.5	4.4	4.7	4.9	4.5	4.7	4.6	4.7	מוצרים ושירותים אחרים

ד. הוצאות לתצרוכת לפי חמישוניים (לוח 1.1)

נתוני ההכנסות משמשים כמשתנה מסביר להתפלגות ההוצאות של משקי הבית לפי קבוצות הכנסה שונות, כמו עשירוני הכנסה וחמישוני הכנסה.

במיון משקי הבית לפי **חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית** נמצא שההכנסה הכספית למשק בית בחמישון העליון (27,645 ש"ח בחודש) גבוהה פי 5.0 מאשר בחמישון התחתון (5,586 ש"ח בחודש), וההוצאה לתצרוכת למשק בית בחמישון העליון (22,140 ש"ח בחודש) גבוהה פי 2.5 מאשר בחמישון התחתון (8,876 ש"ח בחודש). בחמישון העליון יש במוצע 2.6 נפשות למשק בית ו-1.6 מפרנסים, ובחמישון התחתון מרוכזים משקי בית גדולים יותר - 4.0 נפשות במוצע למשק בית ו-0.9 מפרנסים.

עקב ההבדלים הניכרים בין החמישוניים בסך כל ההוצאות של משק הבית מחד גיסא, ובגודל משק הבית מאידך גיסא, ההוצאה לנפש בחמישון העליון גבוהה פי 3.8 מההוצאה לנפש בחמישון התחתון.

בחמישון התחתון הופנו 51.6% מתוך סך כל ההוצאות בסל למוצרים בסיסיים כמו מזון, דיור, הלבשה והנעלה, לעומת החמישון העליון שבו הופנה אחוז קטן יותר מההוצאות למוצרים בסיסיים אלו (37.7%).

בחמישון העליון, ההוצאה למזון, כולל ירקות ופירות (3,103 ש"ח בחודש למשק בית), הייתה 14.0% מסך ההוצאות. לעומת זאת, בחמישון התחתון ההוצאה למזון (2,030 ש"ח בחודש) הייתה 22.9% מסך כל ההוצאות.

הבדל נוסף בסעיף ההוצאות למזון נמצא ב"ארוחות מחוץ לבית", שעליהן הוציא משק בית בחמישון העליון 797 ש"ח בחודש, לעומת 165 ש"ח בחודש שהוציא החמישון התחתון – פי 4.8.

לוח ד. הוצאה לתצרוכת בחמישוני של משקי בית, לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית

2013

חמישון עליון (5)		חמישון אמצעי (3)		חמישון תחתון (1)		כל משקי הבית		נפשות במשק בית מפרנסים במשק בית
2.6	3.3	4.0	3.3	0.9	1.5			
1.6	1.7	0.9	1.5					
27,645	13,122	5,586	14,622			הכנסה כספית נטו למשק בית (ש"ח) הוצאה כספית למשק בית (ש"ח)		
17,629	11,049	7,522	11,681					
אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	קבוצת תצרוכת
100.0	22,140	100.0	13,750	100.0	8,876	100.0	14,501	סך ההוצאה לתצרוכת
14.0	3,103	16.8	2,306	22.9	2,030	16.7	2,426	מזון (כולל ירקות ופירות)
20.9	4,638	24.9	3,423	24.7	2,193	23.7	3,429	דיור
9.9	2,183	9.7	1,329	10.3	915	9.9	1,433	תחזוקת הדירה
4.0	876	3.9	532	3.2	289	3.8	550	ריהוט וציוד לבית
2.8	625	3.3	449	4.0	353	3.2	459	הלבשה והנעלה
6.3	1,392	5.5	764	4.5	400	5.7	827	בריאות
12.6	2,785	11.7	1,615	10.6	943	12.1	1,761	חינוך, תרבות ובידור
24.2	5,361	19.7	2,710	14.0	1,239	20.0	2,898	תחבורה ותקשורת
5.3	1,177	4.5	622	5.8	514	4.9	718	מוצרים ושירותים אחרים

ההבדל הגדול ביותר בין החמישון העליון לתחתון נמצא בסעיף "תחבורה ותקשורת", שבו הייתה ההוצאה בחמישון העליון 5,361 ש"ח בחודש, לעומת 1,239 ש"ח בחודש בחמישון התחתון – פי 4.3.

בסעיף "תחבורה ותקשורת" נכללו מספר קבוצות הוצאה שיש ביניהן פער גדול במיוחד בין חמישוני: בחמישון העליון היו הנסיעות בתחבורה ציבורית 1.5% בלבד מסך ההוצאה של משקי הבית ל"תחבורה ותקשורת", לעומת 10.2% בחמישון התחתון (80 ש"ח לעומת 127 ש"ח בחודש, בהתאמה); בחמישון העליון היו הנסיעות לחו"ל 27.2% מסך ההוצאה ל"תחבורה ותקשורת", לעומת 7.1% בחמישון התחתון (1,459 ש"ח לעומת 88 ש"ח בחודש, בהתאמה).

משק בית בחמישון העליון הוציא בסעיף "חינוך, תרבות ובידור" 2,785 ש"ח בחודש, לעומת 943 ש"ח בחודש שהוציא משק בית בחמישון התחתון – כמעט פי 3.

ההוצאה למשק בית על שירותי חינוך (שכר לימוד, קורסים, חוגים ושיעורי עזר) הסתכמה בחמישון העליון ב-1,026 ש"ח בחודש, לעומת 522 ש"ח בחודש בחמישון התחתון – כמעט פי 2.

ה. הכנסה והוצאה לפי עשירונים (לוחות 2, 3 ו-4)

בחלוקת משקי הבית לפי עשירוני הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית נמצא שההוצאה הכספית של משקי הבית בשלושת העשירונים התחתונים גבוהה מהכנסתם (נתוני ההכנסות בסקר אינם כוללים הכנסות חד-פעמיות כמו ירושות ומשיכות מתוכניות חיסכון, כמו כן נכללות רק ההכנסות הכספיות המדווחות לסקר ולא נכללות הטבות "בעין", כמו הנחות בחינוך ובארנונה). החל מהעשירון הרביעי ההכנסות עולות על ההוצאות בהדרגה: בעוד שבעשירון הרביעי הפרש בין ההכנסה להוצאה קטן (פער של 4.5%), הרי שבעשירון העליון הפרש בין ההכנסות להוצאות גדול מאוד ועומד על 39.8%.

ההכנסה הכספית הממוצעת ברוטו למשק בית הסתכמה בשנת 2013 ב-17,711 ש"ח לחודש לעומת 16,577 ש"ח בשנת 2012. זוהי עלייה ראלית של 5.2%.

ההכנסה הכספית ברוטו למשק בית בעשירון העליון היא 46,910 ש"ח לחודש לעומת 4,190 ש"ח לחודש בעשירון התחתון – פי 11.2.

רוב ההכנסה החודשית של משקי הבית בעשירון התחתון מקורה בקצבאות ובתמיכות (49.3% מסך ההכנסה), ו-48.9% מקורה בעבודה. לעומת זאת, בעשירון העליון 4.8% מההכנסה מקורה בקצבאות ובתמיכות, ו-75.8% מההכנסה מקורה בעבודה.

לוח ה.- הכנסה חודשית בעשירונים של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית

2013

עשירון										סך הכל	
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1		
ש"ח											
33,655	23,156	18,884	16,393	14,203	12,099	10,193	7,815	5,947	3,906	14,622	הכנסה כספית נטו למשק בית
20,257	15,794	14,090	12,569	11,829	10,292	9,885	8,146	7,169	6,789	11,681	הוצאה כספית למשק בית
46,910	28,873	22,682	19,022	16,103	13,433	11,156	8,442	6,348	4,190	17,711	הכנסה כספית ברוטו - סך הכל
אחוזים											
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו - סך הכל
75.8	82.2	83.1	81.8	82.3	79.3	75.9	69.7	57.0	48.9	77.7	מעבודה
9.9	3.6	2.7	2.3	1.9	1.6	2.2	1.6	1.4	1.1	4.4	מהון
9.5	7.7	6.9	6.6	5.2	5.5	4.1	3.2	3.2	0.7	6.8	מפנסיות ומקופות גמל
4.8	6.5	7.3	9.3	10.6	13.6	17.8	25.5	38.4	49.3	11.1	מקצבאות ומתמיכות

ו. הכנסה והוצאה לפי מספר מפרנסים (לוח 7)

במשקי בית ללא מפרנסים ההפרש בין ההכנסה הכספית נטו להוצאה הכספית קטן – פער של 2.7%, בעוד שבמשק בית שבו 3 מפרנסים ויותר ההכנסות גבוהות מההוצאות ב-32.9%.

בשנת 2013 הייתה ההכנסה הכספית ברוטו **למשק בית** ללא מפרנסים 7,403 ש"ח לחודש, בעוד שבמשק בית שבו 3 מפרנסים או יותר הגיעה ההכנסה הכספית ברוטו ל-28,566 ש"ח לחודש – פי 3.9. פער זה מצטמצם עד כדי פי 1.6 כאשר משווים את ההכנסה המשוקללת ל**נפש**. מאחר שמשקי בית ללא מפרנסים הם משקי בית בני 2.0 נפשות בממוצע למשק בית, ההכנסה הכספית ברוטו המשוקללת ל**נפש** במשקי בית אלו הייתה 3,701 ש"ח לחודש. לעומתם, משקי בית עם 3 מפרנסים או יותר היו משקי בית בני 4.8 נפשות בממוצע למשק בית, והכנסתם הכספית ברוטו, המשוקללת ל**נפש**, הייתה 5,951 ש"ח לחודש.

במשקי בית ללא מפרנסים, שבהם נמצאת רוב אוכלוסיית הקשישים, 51.5% מההכנסה (3,816 ש"ח) מקורה בקצבאות ובתמיכות, ועיקר התמיכה היא מהמוסד לביטוח לאומי. 39.6% מההכנסה (2,932 ש"ח) מקורה בפנסיות ובקופות גמל.

לוח ו.- הכנסה חודשית למשק בית, לפי מספר מפרנסים

2013

מספר מפרנסים במשק הבית				סך הכל	
+3	2	1	0		
4.8	3.9	2.8	2.0	3.3	ממוצע נפשות במשק בית
ש"ח					
23,300	18,644	11,051	6,936	14,622	הכנסה כספית נטו למשק בית
15,644	14,311	10,053	6,749	11,681	הוצאה כספית למשק בית
4,893	4,833	3,920	3,554	4,457	הכנסה כספית נטו לנפש
28,566	23,115	13,265	7,403	17,711	הכנסה כספית ברוטו – סך הכל
אחוזים					
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו – סך הכל
89.3	89.5	70.7	0.8	77.7	מעבודה
3.8	3.3	5.9	8.1	4.4	מהון
2.6	2.1	8.3	39.6	6.8	מפנסיות ומקופות גמל
4.3	5.1	15.1	51.5	11.1	מקצבאות ומתמיכות

ז. הכנסה חודשית למשק בית לפי צורת יישוב (לוח 8)

ההכנסה הכספית ברוטו למשק בית ביישובים הלא-יהודיים היא הנמוכה ביותר והסתכמה ב-11,207 ש"ח לחודש. מספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית ביישובים אלו הוא הגבוה ביותר (3.4 נפשות סטנדרטיות), וההכנסה הכספית ברוטו המשוקללת לנפש סטנדרטית הסתכמה ב-3,297 ש"ח לחודש.

ההכנסה הכספית הגבוהה ביותר למשק בית היא ביישובים היהודיים שאוכלוסייתם מונה בין 2,000 ל-9,999 תושבים – 25,989 ש"ח ברוטו למשק בית לחודש. ביישובים אלו מספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית גבוה – 3.2 נפשות סטנדרטיות, וההכנסה הכספית ברוטו המשוקללת לנפש סטנדרטית היא 8,246 ש"ח.

מבין שש הערים הגדולות המונות מעל 200,000 תושבים (ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, ראשון לציון, אשדוד ופתח תקווה), ההכנסה הכספית ברוטו הנמוכה ביותר למשק בית היא בירושלים – 14,123 ש"ח לחודש (מספר הנפשות הסטנדרטיות הוא 3.1 וההכנסה הכספית ברוטו המשוקללת לנפש סטנדרטית היא 4,606 ש"ח לחודש). וההכנסה הגבוהה ביותר היא בראשון לציון – 21,703 ש"ח ברוטו לחודש (מספר הנפשות הסטנדרטיות הוא 2.6 וההכנסה הכספית ברוטו המשוקללת לנפש סטנדרטית היא 8,358 ש"ח לחודש).

ח. בעלות על מוצרים בני קיימה לאורך השנים (לוח 21)

בדומה לחמש עשרה השנים הקודמות, גם בשנת 2013 הייתה עלייה באחוז משקי הבית שבבעלותם מוצרי תקשורת ובידור, כמפורט להלן:

מחשב ביתי – בשנת 2013 ל-80.7% ממשקי הבית היה מחשב, לעומת 33.5% בשנת 1997.

מנוי לאינטרנט – בשנת 2013 ל-70.6% ממשקי הבית היה מנוי לאינטרנט, לעומת 4.6% בשנת 1997.

טלפון נייד – בשנת 2013 ל-95.2% ממשקי הבית היה טלפון נייד אחד לפחות ול-72.1% ממשקי הבית היו שני טלפונים ניידים או יותר. בשנת 1997 ל-37.8% ממשקי הבית היה טלפון נייד אחד לפחות ול-7.2% ממשקי הבית היו שני טלפונים ניידים או יותר.

קווי טלפון רגילים – בשנת 2013 ל-76.4% ממשקי הבית היה קו טלפון רגיל. בין השנים 1997 ל-2013 חלה ירידה של 18.6 נקודות האחוז (מ-95.0% בשנת 1997 ל-76.4% בשנת 2013).

לוח ז. בעלות על מוצרים בני-קיימה שנים נבחרות

									אחוזים
2013	2011	2009	2007	2005	2003	2001	1999	1997	
85.1	84.2	82.8	83.3	79.5	74.8	70.9	61.8	55.1	מיקרוגל
37.7	36.0	35.0	33.3	32.5	31.1	29.2	27.3	25.3	מדיח כלים
95.8	95.5	95.0	94.6	94.2	94.3	93.4	92.6	91.7	מכונת כביסה
40.0	37.8	38.8	37.8	36.0	33.9	30.9	27.9	24.0	מייבש כביסה
86.6	81.4	76.5	70.5	67.7	61.5	57.7	46.6	42.4	מזגן
61.1	61.2	64.1	66.6	66.8	65.3	64.7	62.1	58.8	שואב אבק
45.9	60.4	59.7	48.7	35.6	17.7	7.9			מערכת DVD ¹
80.7	78.2	74.4	68.9	62.4	54.6	49.8	40.7	33.5	מחשב ביתי
70.6	70.3	66.3	59.3	48.9	30.8	22.5	11.9	4.6	מנוי לאינטרנט
76.4	80.9	82.4	84.3	85.1	88.6	91.7	94.4	95.0	קו טלפון אחד לפחות
95.2	93.5	91.8	89.3	86.4	80.9	73.8	52.3	37.8	טלפון נייד אחד לפחות
72.1	70.7	68.9	64.0	60.1	47.9	37.7	14.5	7.2	שני טלפונים ניידים ויותר
61.8	61.8	64.3	68.0	69.0	70.6	73.2	65.7	62.9	מנוי לטלוויזיה בכבלים או בלוויין ²
67.3	63.8	62.2	60.9	57.7	57.2	56.6	55.3	52.9	מכונת אחת לפחות
21.9	20.1	18.3	16.5	15.2	13.4	14.0	10.6	10.2	שתי מכונות ויותר

1. נחקר לראשונה בשנת 2001.

2. המנוי ללוויין נוסף ב-2001.

ט. בעלות על מוצרים בני קיימה בעשירונים של משק בית, לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית (לוח 13)

ככל שמשק בית נמצא בעשירון גבוה יותר, כך שכיחות המוצרים בו גבוהה יותר. ההבדלים המשמעותיים באחוזי הבעלות על מוצרים בני קיימה בין העשירונים הם:

ל-72.8% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מדיח כלים, בהשוואה ל-7.4% בעשירון התחתון.

ל-94.2% ממשקי הבית בעשירון העליון הייתה מכונית אחת לפחות ול-48.6% מהם היו שתי מכוניות ויותר, בהשוואה ל-31.4% ממשקי הבית בעשירון התחתון שלהם הייתה מכונית אחת לפחות ול-3.0% מהם היו שתי מכוניות ויותר.

ל-94.5% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מחשב אחד לפחות ול-55.4% מהם היו שני מחשבים ויותר, בהשוואה ל-62.8% ממשקי הבית בעשירון התחתון שלהם מחשב אחד לפחות ול-11.9% מהם היו שני מחשבים ויותר.

ל-40.2% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מתקן לטיהור מים, בהשוואה ל-11.7% בעשירון התחתון.

לוח ח.- בעלות על מוצרים בני קיימה בעשירונים של משק בית,

לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית, 2013

עשירון				משקי בית - סך הכל	
עליון	שביעי	רביעי	תחתון		
2.4	3.1	3.4	4.2	3.3	נפשות במשק בית
1.6	1.8	1.5	0.7	1.5	מפרנסים במשק בית
אחוזים					
100.0	100.0	100.0	99.4	99.9	מקרר
25.1	21.8	23.0	18.7	22.0	מקפיא עמוק
72.8	47.3	26.6	7.4	37.7	מדיח כלים
40.2	39.6	31.6	11.7	31.5	מתקן לטיהור מים
97.4	92.1	86.1	71.1	88.1	טלוויזיה
73.3	65.5	49.6	21.4	54.3	שתי טלוויזיות ויותר
97.5	93.0	86.5	62.5	86.6	מזגן
63.6	50.3	41.9	25.0	45.9	מערכת DVD
94.5	86.3	80.6	62.8	80.7	מחשב
55.4	40.9	28.9	11.9	34.3	שני מחשבים ויותר
92.8	81.5	69.0	35.6	70.6	מנוי לאינטרנט
39.3	28.5	22.1	14.3	26.1	לוח מחשב – טאבלט
16.0	14.6	10.0	5.2	12.4	קונסולת משחקים
90.5	83.6	77.2	52.1	76.4	קו טלפון אחד לפחות
16.2	3.4	2.3	0.8	4.5	שני קווי טלפון ויותר
99.1	98.4	94.9	87.7	95.2	טלפון נייד אחד לפחות
73.5	78.6	72.1	58.4	72.1	שני טלפונים ניידים ויותר
83.7	74.8	56.1	26.7	61.8	מנוי לטלוויזיה בכבלים או בלוויין
4.8	7.2	19.0	38.4	16.8	צלחת לוויין
6.1	7.4	15.0	30.4	14.1	ממיר דיגיטלי
94.2	77.6	60.9	31.4	67.3	מכונית אחת לפחות
48.6	29.5	10.1	3.0	21.9	שתי מכוניות ויותר

י. תנאי דיור (לוחות 22-31)

מ"סקר הוצאות משק הבית" לשנת 2013 עולה כי 67.9% ממשקי הבית גרו בדירות שבבעלותם. 26.6% ממשקי הבית גרו בדירות שכורות ו-5.5% ממשקי הבית גרו בדירות "חינם" או ב"דמי מפתח". הגודל הממוצע של הדירות בבעלות היה 4.1 חדרים ושל הדירות השכורות היה 3.0 חדרים. צפיפות הדיור בדירות בבעלות כמו גם בדירות שכורות, עומדת על 0.9 נפשות לחדר. בעשירון העליון 82.9% ממשקי הבית גרו בדירות בבעלות ו-13.6% גרו בדירות שכורות. בעשירון התחתון 39.7% גרו בדירות בבעלות ו-49.3% גרו בדירות שכורות.

בעשירון העליון הערך הממוצע של דירה בבעלות גדול פי 3 מערך הדירה בעשירון התחתון (כ-2,297,000 ש"ח בעשירון העליון לעומת כ-771,000 ש"ח בעשירון התחתון).

משקי הבית בעשירון העליון, שגרו בדירות שכורות, שילמו 5,195 ש"ח לחודש בעבור שכירת דירה של 3.4 חדרים בממוצע, לעומת משקי הבית שגרו בדירות שכורות בעשירון התחתון שהוציאו 1,542 ש"ח עבור דירה של 2.8 חדרים בממוצע.

**לוח ט.- תנאי דיור, לפי עשירוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית
2013**

עשירון				משקי בית - סך הכל	
עליון	שביעי	רביעי	תחתון		
גרים בדירות בבעלותם					
82.9	75.2	65.8	39.7	67.9	אחוז בעלי הדירות
4.8	4.3	3.8	3.4	4.1	מספר חדרים למגורים בדירה
2.5	3.3	3.6	5.7	3.5	ממוצע נפשות במשק הבית
0.5	0.8	1.0	1.7	0.9	צפיפות דיור
2,297	1,579	1,110	771	1,452	ערך דירה בבעלות (אלפי ש"ח)
גרים בדירות שכורות					
13.6	19.2	29.6	49.3	26.6	אחוז הגרים בדירות שכורות
3.4	3.3	3.0	2.8	3.0	מספר חדרים למגורים בדירה
2.1	2.6	2.8	3.2	2.7	ממוצע נפשות במשק הבית
0.6	0.8	0.9	1.1	0.9	צפיפות דיור
5,195	3,713	2,697	1,542	2,758	שכר דירה לחודש (ש"ח)

3. מונחים, הגדרות והסברים

משק בית: אדם או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע, ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. במשק הבית נכללים גם בני משפחה שהם חייילים בשירות סדיר.

ראש משק בית: ראש משק בית כלכלי הוא המפרנס העיקרי של משק הבית, כלומר המועסק שעובד בדרך כלל מספר רב ביותר של שעות בשבוע.

משק בית ערבי: משק בית שבו ראש משק הבית הוא מוסלמי או דרוזי, או נוצרי הגר ביישוב לא-יהודי.

משק בית יהודי: משק בית שבו ראש משק הבית הוא יהודי.

עולה: ראש משק בית שעלה לישראל משנת 1990 ואילך והוא אינו ערבי ואינו תושב ארעי.

נפש סטנדרטית: גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. על-מנת ליצור בסיס מתאים יותר להשוואת רמת החיים של משקי בית בעלי מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי הכנסה לנפש. מקובל להניח שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שקיימים, לפי אותה הנחה, יתרונות לגודל. לכן נערך שקלול של מספר הנפשות לפי סולם אחיד. הסולם קובע כיחידת בסיס משק בית בן שתי נפשות; ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית. באמצעות סולם זה מתרגמים את גודל משק הבית למספר נפשות סטנדרטיות. פירוט הסולם בלוח שלהלן:

משקל שולי לנפש	מספר הנפשות הסטנדרטיות	מספר הנפשות למעשה במשק בית
1.25	1.25	נפש אחת
0.75	2.00	2 נפשות
0.65	2.65	3 נפשות
0.55	3.20	4 נפשות
0.55	3.75	5 נפשות
0.50	4.25	6 נפשות
0.50	4.75	7 נפשות
0.45	5.20	8 נפשות
0.40	5.60	9 נפשות
0.40		כל נפש נוספת

מפרנס: אדם שעבד והשתכר לפחות יום אחד בשלושת החודשים לפני בואו של הסוקר למשק הבית.

שכיר: כל נחקר שעבד אצל מישהו אחר תמורת שכר יומי, חודשי, קבלני או בתמורה אחרת כלשהי, לפחות יום אחד בשלושת החודשים שקדמו לביקור הסוקר.

עצמאי: אדם העובד בעסק או במשק משלו ומקבל את שכרו מתוך ההכנסות והרווחים של העסק.

משק בית שבראשו שכיר: משק בית שבו ראש משק הבית הוא שכיר או חבר קואופרטיב (ראו לעיל הגדרת שכיר).

משק בית שבראשו עצמאי: משק בית שבראשו אדם שעובד כעצמאי, כולל מעסיק (ראו לעיל הגדרת עצמאי).

משק בית שבראשו אדם שלא עבד: משק בית שבו ראש משק הבית לא עבד אפילו יום אחד בשלושת החודשים שקדמו לביקור הסוקר.

עשירונים: עשירון הוא קבוצה הכוללת 10% מהאוכלוסייה הנחקרת. העשירונים מסודרים לפי גובה ההכנסה (ההכנסה הממיינת), החל במשק הבית בעל ההכנסה הנמוכה ביותר בעשירון התחתון וכלה במשק הבית בעל ההכנסה הגבוהה ביותר בעשירון העליון.

ההכנסה שלפיה ממוינים משקי הבית, יכולה להיות הכנסה ברוטו או הכנסה נטו, וכן הכנסה למשק בית, לנפש או לנפש סטנדרטית.

לדוגמה: העשירון התחתון (עשירון 1), לפי הכנסה ברוטו למשק בית הוא העשירון שאליו משתייכים 10% ממשקי הבית בעלי ההכנסה ברוטו למשק בית הנמוכה ביותר.

גבול עליון: הכנסת המקסימום בכל אחד מהעשירונים לפי המשתנה שעל פיו מוינו. לדוגמה, בלוח 2 הכנסת המקסימום של העשירון ה-3 הייתה 3,231 ש"ח, לפי משתנה של הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית.

חמישונים: חמישון הוא קבוצה הכוללת 20% מהאוכלוסייה (כלומר שני עשירונים), לפי משתנה מיון כלשהו.

חציון הכנסה: מדד אמצע סטטיסטי המורה על ההכנסה שחצי ממשקי הבית משתכרים מעליו וחצי מתחתיו.

הכנסה כספית ברוטו למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית לפני תשלומי החובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). הכנסה זו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיבידנדים, מתמיכות ומקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון ירושה או פיצויים. כמו כן, ההכנסה לא כוללת זקיפות עבור הכנסות הנובעות משימוש בדיוור עצמי, או עבור סוגים שונים של הכנסות ב"עין" (הכנסות לא כספיות).

הכנסה כספית נטו למשק בית: הכנסה כספית ברוטו כמוגדר בהמשך, לאחר ניכוי תשלומי החובה (ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ומס הכנסה). תשלומי החובה לא התקבלו ישירות ממשקי הבית שנחקרו, אלא חושבו על פי כללי המס הנהוגים במשק.

הכנסה ברוטו למשק בית: ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו (כלומר, לפני ניכוי תשלומי החובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות) של כל בני משק הבית וההכנסות משירותים (שאינן כספיות) הנובעות משימוש בדירה בבעלות או ברכב בבעלות.

הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה כספית נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית (לוח 2).

הכנסה נטו למשק בית: סך ההכנסות של משק הבית, הכוללות הכנסות כספיות שוטפות וכן הכנסות שאינן כספיות, המתקבלות מאמידת שירותי דיוור ורכב שבבעלות משק הבית.

הכנסה נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית (לוח 1.1).

הכנסה מהון: סך ההכנסות מרכוש בארץ ומחו"ל; הכנסות מריבית על פיקדונות ועל אגרות חוב ודיבידנדים על מניות.

הכנסה "בעין": הכנסה שאינה ניתנת בכסף אלא בשווה כסף. בדרך כלל ההכנסה או ההטבה ניתנת על-ידי המדינה לצורך עזרה בתחומים שונים, כגון הנחות בחינוך ובארנונה.

הכנסה מפנסיות וקופות גמל: כוללת הכנסה מפנסיה מהארץ ומחו"ל, הכנסה מקופות גמל והכנסה מקרנות השתלמות.

הכנסה מקצבאות ותמיכות: סעיף הכולל קצבאות ותמיכות מהביטוח הלאומי ומוסדות ממשלתיים נוספים כמו משרד הבינוי והשיכון, משרד הביטחון ומשרד האוצר, וכן תמיכות שוטפות ממוסדות אחרים כמו משיבות.

תשלומי חובה: המסים הישירים המוטלים על ההכנסות הכספיות השוטפות – מס הכנסה ותשלומים לביטוח הלאומי ולביטוח בריאות ממלכתי. תשלומים אלה חושבו בסקר הוצאות משק הבית באופן ממוחשב על פי כללי המס הנהוגים במשק ולא התקבלו ישירות ממשקי הבית.

העברות שוטפות למשקי בית אחרים: סעיף זה נכלל בהוצאות שאינן לתצרוכת וכולל העברות שוטפות בארץ ובחו"ל ומתנות כספיות לאירועים.

סעיפי חיסכון נבחרים (לוח 1.1): כוללים הפרשות לחיסכון פיננסי מפרמיות לביטוח חיים, תשלומים לקופות גמל, קרנות השתלמות, קרנות פנסיה וביטוח מנהלים, וכן השקעות בדירה ופירעון משכנתאות.

הוצאה כוללת לתצרוכת: סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה ורכב (שכן קניית מוצרים אלה מוגדרת כהשקעה ולא כתצרוכת). התשלומים כוללים לעתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקנייה המלא נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם תשלום חלקי. ולכן, מקדמה שמשלם משק הבית על-חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון.

הוצאה כספית לתצרוכת: ההוצאה שמשק הבית מוציא בפועל על צריכת מוצרים ושירותים, ללא אומדן ההוצאה על שירותי דיור ומכוניות.

מוצרי מזון שונים: קבוצה הכוללת מוצרי מזון, כגון: תה, קפה, קקאו, תבלינים, מזון לתינוקות, אבקות, קטניות יבשות, מוצרי טבעונות וצמחונות וקנייה או הזמנה של מזון מוכן לבית.

צריכת שירותי דיור: זקיפת ערך ההוצאה החודשית עבור צריכת שירותי דיור בבעלות, דירות בדמי מפתח ודירות "חינם" (ראו סעיף 5, עיבוד הנתונים).

הוצאה לתחזוקת הדירה ומשק הבית: סעיף של ההוצאה הכוללת לתצרוכת הכולל הוצאה עבור מים, חשמל, גז ודלק לבית, תחזוקה ושיפור הבית, עזרה בבית וצרכי משק בית שונים.

חדר בדירה למגורים: חדר המשמש למגורי משק הבית. לא נחשב כחדר למגורים: מטבח, חדר אמבטיה, בית שימוש, מרפסת, חדר המשמש לעסקים או עבודה בלבד וחדר המושכר לדייר. חצי חדר נספר כחצי חדר.

מספר נפשות לחדר (צפיפות דיור): חושב על-ידי חלוקת מספר הנפשות הגרות במשק בית בסך כל החדרים למגורים בדירה.

צורכי משקי בית שונים (בתוך סעיף תחזוקת הדירה ומשק הבית): קבוצה הכוללת חומרי ניקוי לכלים, לכביסה ולבית, חומרי חיטוי, מטהרי אוויר, נרות, מפיות, מגבונים ועוד.

ביטוח בריאות: משנת 1997 קבוצה זו כוללת רק את התשלומים עבור ביטוח בריאות **משלים** של קופות החולים ואת ביטוח הבריאות בחברות ביטוח. התשלום עבור ביטוח בריאות ממלכתי, שנחשב כמס, הוא חלק מתשלומי החובה.

הוצאות אחרות לבריאות: קבוצה הכוללת תשלומים לקניית תרופות, מוצרים להיגיינה אישית, משקפיים ועדשות מגע, וכו'.

הוצאות לכלי רכב: קבוצה הכוללת הוצאות שוטפות על כלי רכב (ביטוחים, דלק, תיקונים, טיפולים וכדומה). החל משנת 2013 כוללת הוצאה זו גם קניית מכוניות וכלי תחבורה נוספים (פירוט נוסף בפרק שיטות הסקר-עיבוד הנתונים).

הוצאות אחרות בתחבורה: קבוצה הכוללת הוצאות עבור לימוד נהיגה, חידוש רישיון נהיגה, הובלות למיניהן ותשלום עבור חנייה.

מוצרים ושירותים אחרים: קבוצת תצרוכת "ראשית" הכוללת מוצרים כמו: סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.

מוצר בר קיימה: מוצר שאפשר להשתמש בו שימוש חוזר ומתמשך יותר משנה אחת. כמו לדוגמה: מכונית, מקרר, טלוויזיה, די.וי.די, מכונת כביסה וכדומה.

בעלות על מוצרים בני קיימה: שיעור משקי הבית בקבוצה מסוימת, שיש ברשותה או עומד לשימושה מוצר בר קיימה מסוים, למשל: אחוז משקי הבית בירושלים שיש ברשותם מכונת כביסה, טלוויזיה, מחשב אישי, מכונית, טלפון נייד וכו' (לוחות 13–21).

מחוז ונפה: המחוזות והנפות מוגדרים לפי החלוקה המינהלית הרשמית של המדינה, שלפיה קיימים 6 מחוזות ו-15 נפות. עליהם נוספו ב-1972 אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, כדי לאפיין את היישובים הישראליים ואת אוכלוסייתם הנמצאים באזורים אלו. החל באוגוסט 2005 – אזור יהודה והשומרון.

4. שיטות הסקר

א. כללי

בשנים 1997–2011 הכנסות משקי הבית נחקרו בשני סקרים נפרדים בלמ"ס: סקר הוצאות משק הבית (מדגם הסקר כלל כ-6,000 משקי בית בממוצע מדי שנה) וסקר הכנסות שנערך במשולב עם סקר כוח אדם הרבעוני השוטף ובו רבע ממשקי הבית נשאלו גם על הכנסותיהם (מדגם הסקר כלל כ-8,500 משקי בית בממוצע מדי שנה). נתוני שני הסקרים אוחדו למערכת אחת והוצגו באופן משולב, כאשר מדגם הסקר המשולב כלל 14,500 משקי בית בממוצע כל שנה.

החל משנת 2012, בעקבות מעבר סקר כוח אדם מסקר רבעוני לסקר חודשי, בוטל סקר הכנסות מסקר כוח האדם, ובמקומו הורחב סקר הוצאות משק הבית ב-3,000 משקי בית בקירוב. בשנת 2013 כלל המדגם 9,507 משקי בית.

כל נתוני ההוצאות, ההכנסות ותשלומי החובה שבפרסום זה מבוססים על "סקר הוצאות משק הבית".
החל משנת 2012, בנוסף להרחבת מדגם הסקר, נערכו שינויים באוכלוסיית הסקר, בשאלוני הסקר ובאומדני הסקר:

1. האוכלוסייה הנדגמת בסקר הורחבה והיא כוללת עתה גם מושבים שיתופיים וקיבוצים מתחדשים (שעברו תהליך הפרטה). כתוצאה מכך עלה כיסוי האוכלוסייה מכ-95% לכ-97%. אולם הוא אינו כולל עדיין קיבוצים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים.
2. הגדרת חיילים בשירות סדיר כעובדים שכירים – עד שנת 2012 הכנסות חיילים בשירות סדיר נכללו בהכנסות מעבודה אחרת אולם בהתאם להמלצות האחידות של ארגון העבודה הבין-לאומי ה-ILO, החליטה הלמ"ס, בדומה לרוב המדינות, לעבור ממדידת כוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. מדידה זו נעשתה על ידי צירוף החיילים בשירות סדיר לכוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. החל משנת 2012 כללה ההכנסה לשכיר גם את ההכנסה של חיילי הסדיר.
3. תגבור מדגם האוכלוסייה הערבית ביישובי הצפון – תגבור זה נעשה כדי לספק אומדנים מהימנים יותר על האוכלוסייה הערבית.
4. שינוי בשיטת האמידה. שיטת האמידה מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון שונים בתכונותיהם מאלו שהשיבו. החל משנת 2012 אמידת האוכלוסייה בסקר הוצאות משק הבית הותאמה למבנה החדש של סקר כוח אדם החודשי.

רוב השינויים שנעשו משפיעים בעיקר על הכנסות משקי הבית והפרטים. לכן משנת 2012 ואילך חל שבר בסדרה בנתוני ההכנסות לעומת הנתונים שהתפרסמו בשנים קודמות.

מטרות ושימושי הסקר: קבלת נתוני מרכיבי התקציב של משקי הבית ונתונים נוספים המשמשים לאפיון רמת החיים של משקי הבית מהיבטים שונים, כגון: דפוסי צריכה, בילוי ופנאי, רמת התזונה והרכבה, רמת ההכנסה והרכבה ותנאי הדיור. כמו כן משמש הסקר למחקרי שוק, לבניית מודלים לחיזוי התנהגות צרכנים, למחקרים על תחולת המס העקיף על קבוצות שונות באוכלוסייה ועוד. אחד השימושים החשובים של הסקר הוא קביעת ה"משקלות" לסל הצריכה של מדד המחירים לצרכן וחישוב חלוקת ההכנסות וקו העוני.

אוכלוסיית הסקר: כל האוכלוסייה העירונית והלא-עירונית, למעט קיבוצים לא מופרטים ובדווים.

בשנים 1997–2011 לא נכללו גם קיבוצים ומושבים שיתופיים.

בשנים 2000 ו-2001 לא נכללה גם אוכלוסיית מזרח ירושלים עקב קשיים באיסוף הנתונים, אולם משנת 2002 ואילך שוב נכללת אוכלוסייה זו בסקר.

יחידת החקירה: הוגדרה כמשק בית, כלומר: קבוצת אנשים הגרה רוב ימות השבוע באותה דירה ויש לה תקציב הוצאות משותף למזון.

ב. שיטת הדגימה

(1) מודל הדגימה בסקר והסתברות הדגימה

בסקר הוצא מדגם דו-שלבי: בשלב ראשון הוצא מדגם של יישובים ובשלב שני הוצא מדגם של דירות ביישובי המדגם.

הסתברות הדגימה הסופית לדירה ביישובים הערביים במחוז הדרום הייתה 1:125, לדירה ביישובים הערביים בנפות יזרעאל-עפולה ויזרעאל-נצרת ובנפת חיפה 1:144 ולדירה בשאר היישובים 1:187. הסתברות הדגימה נקבעה בהתאם להערכות שיעורי הלא-משיבים הצפוי בסקר, לגודל המדגם המתוכנן ולאומדן סך משקי הבית לאוכלוסיית הסקר לאמצע שנת הסקר ובתלוי באילוץ לתגבור היישובים באזורים שהוגדרו לעיל.

(2) דגימת היישובים

מדגם היישובים מוצא מתוך רשימה של יישובים השייכים לאוכלוסיית הסקר (הנקראת "מסגרת לדגימת היישובים"). לכל יישוב שבמסגרת חושב גודלו – אומדן סך משקי הבית הצפוי לאמצע תקופת החקירה של הסקר.

בסך הכל נכללו 249 יישובים במדגם:

89 היישובים הגדולים מהמסגרת, שבהם מתגוררים כ-82% מכלל משקי הבית באוכלוסיית הסקר, נכללו במדגם בוודאות, כאשר כל יישוב הוא שכבת דגימה נפרדת.

שאר היישובים שבמסגרת (927 יישובים) שובצו לשכבות דגימה לפי דמיון במשתנים שונים, כמו צורת יישוב, מאפיינים חברתיים-כלכליים וקרבה גאוגרפית. לכל שכבת דגימה הוקצו מנות פקידה (כל מנת פקידה היא אוסף של כ-13 דירות ברוטו) בהתאם לגודלה. היישובים סודרו בכל שכבה בנפרד לפי מאפיינים שונים והוצא מדגם מקרי-שיטתי של יישובים, יחסית לגודלם. בסך הכל נדגמו 160 יישובים הסתברותיים.

**רשימת היישובים, לפי גודל וצורת יישוב
2013**

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב	
3000	ירושלים	200,000 תושבים ויותר	
5000	תל אביב-יפו		
4000	חיפה		
8300	ראשון לציון		
0070	אשדוד		
7900	פתח תקווה		
7100	אשקלון		מ-100,000 עד 199,999 תושבים
9000	באר שבע		
6100	בני ברק		
6200	בת ים		
6600	חולון		
7400	נתניה		
8400	רחובות		
8600	רמת גן		
2610	בית שמש	מ-50,000 עד 99,999 תושבים	
6300	גבעתיים		
6400	הרצלייה		
6500	חדרה		
6900	כפר סבא		
7000	לוד		
1200	מודיעין-מכבים-רעות		
9100	נהרייה		
6800	קריית אתא		
8500	רמלה		
8700	רעננה		
0031	אופקים		מ-20,000 עד 49,999 תושבים
2400	אור יהודה		
2600	אילת		
1309	אלעד		
3780	ביתר עילית		
0681	גבעת שמואל		
2550	גדרה		
2200	דימונה		
9700	הוד השרון		
6700	טבריה		
2660	יבנה		
9400	יהוד		
1139	כרמיאל		
1015	מבשרת ציון		

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
0874	מגדל העמק	מ-20,000 עד 49,999 תושבים (המשך)
3797	מודיעין עילית	
3616	מעלה אדומים	
1063	מעלות-תרשיחא	
7200	נס ציונה	
1061	נצרת עילית	
2500	נשר	
0246	נתיבות	
7600	עכו	
7700	עפולה	
2560	ערד	
7800	פרדס חנה-כרכור	
8000	צפת	
2620	קריית אונו	
9500	קריית ביאליק	
2630	קריית גת	
9600	קריית ים	
8200	קריית מוצקין	
1034	קריית מלאכי	
2800	קריית שמונה	
2640	ראש העין	
2650	רמת השרון	
1031	שדרות	
0182	אבן יהודה	מ-10,000 עד 19,999 תושבים
1020	אור עקיבא	
0565	אזור	
3570	אריאל	
2530	באר יעקב	
9200	בית שאן	
9800	בנימינה-גבעת עדה	
3730	גבעת זאב	
0166	גן יבנה	
0229	גני תקווה	
9300	זכרון יעקב	
2100	טירת כרמל	
0240	יקנעם עילית	
0168	כפר יונה	
0195	קדימה-צורן	
2300	קריית טבעון	
0469	קריית עקרון	
1304	שוהם	
0154	תל מונד	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
3604	אלון שבות	מ-2,000 עד 9,999 תושבים
3750	אלפי מנשה	
3560	אלקנה	
0466	בית דגן	
1066	בני עי"ש	
3763	גבע בנימין	
1274	גן נר	
2034	חצור הגלילית	
3770	חשמונאים	
0046	יבנאל	
0831	ירוחם	
1224	כוכב יאיר	
3779	כוכב יעקב	
0696	כפר חב"ד	
0047	כפר תבור	
1271	להבים	
0028	מזכרת בתיה	
1268	מיתר	
0099	מצפה רמון	
1098	מרכז שפירא	
1284	נופית	
0587	סביון	
1113	צור הדסה	
0276	צור משה	
3557	קדומים	
4100	קצרין	
1137	קריית יערים	
0026	ראש פינה	
0122	רמת ישי	
0812	שלומי	
1337	שמשית	
3720	שערי תקווה	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
0472	אבו גוש	יישובים עירוניים – לא-יהודיים
0473	אבו סנאן	
2710	אום אל-פחם	
0478	אכסאל	
0529	אעבלין	
6000	באקה-ג'ת	
0482	בועיינה-נוג'ידאת	
4001	בוקעאתא	
0480	בית ג'ן	
1326	בסמ"ה	
0944	בסמת טבעון	
1292	ג'דיידה-מכר	
0627	ג'לג'וליה	
0541	ג'סר א-זרקא	
0628	ג'ת	
0494	דאלית אל-כרמל	
0489	דבורייה	
0490	דייר אל-אסד	
0492	דייר חנא	
1290	זמר	
0975	זרזיר	
0496	חורפיש	
0962	טובא-זנגרייה	
0498	טורעאן	
2730	טייבה	
2720	טירה	
8900	טמרה	
0499	יפיע	
0502	ירכא	
0504	כאבול	
0978	כעביה-טבאש-חג'אג'רה	
0507	כפר יאסיף	
0509	כפר כנא	
0510	כפר מנדא	
0634	כפר קאסם	
0654	כפר קרע	
0481	מגאר	
0516	מג'ד אל-כרום	
4201	מג'דל שמס	
0518	מעיליא	
1327	מעלה עירון	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב	
0522	נחף	יישובים עירוניים – לא יהודיים (המשך)	
7300	נצרת		
0525	סאג'ור		
0526	סולם		
7500	סח'נין		
1245	סלמה		
0530	עיילבון		
0511	עילוט		
0532	עין מאהל		
0534	עספיא		
0531	עראבה		
0637	ערערה		
0537	פוריידים		
0536	פקיעין (בוקייעה)		
0638	קלנסווה		
0542	ריינה		
0538	שעב		
8800	שפרעם		
1220	אבירים		יישובים לא-עירוניים
0400	אבן שמואל		
4012	אניעם		
0714	ארז		
0071	אשבול		
0199	אשדות יעקב (איחוד)		
0368	ברייה		
0317	בית אורן		
0242	בית השיטה		
0159	בית חנן		
1050	בית חשמונאי		
0248	בית שערים		
0685	בניה		
0589	בצת		
0683	גבע כרמל		
0173	גבעת חיים (מאוחד)		
0035	גדות		
0706	גיאה		
0239	גן חיים		
0431	דלתון		
0302	דפנה		
0726	הודייה		
0816	זנוח		
0717	חגור		
0162	חירות		

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
3573	חלמיש	יישובים לא-עירוניים (המשך)
4005	חספין	
0358	יד מרדכי	
0775	יד נתן	
1226	יובלים	
2011	ינון	
1138	יעד	
0759	יציץ	
0241	יקנעם (מושבה)	
3564	כוכב השחר	
2010	כפר בן נון	
0387	כפר מונש	
0189	כפר פינס	
0267	כפר שמריהו	
3572	כפר תפוח	
0573	מבקיעים	
0586	מגידו	
0375	מגל	
0742	מסילת ציון	
0570	מעונה	
0757	מצליח	
0729	משמר השבעה	
0194	משמר השרון	
0447	נורדייה	
0449	נחלים	
1236	נירית	
0289	עין המפרץ	
0157	עין ורד	
0806	עין יהב	
0779	עמינדב	
3778	עץ אפרים	
0767	פורת	
0390	רגבה	
0247	רשפון	
2015	שדי חמד	
3578	שדמות מחולה	
0761	שובה	
1160	שכניה	
3649	שקד	

(3) דגימת הדירות ביישובי המדגם

מכל יישוב שנדגם, הוצא מדגם דירות, בדרך כלל מתוך מסגרות דגימה שהוכנו מקובצי הארנונה של הרשויות המקומיות, או מרשימות של משקי בית שהתקבלו ממזכירות היישובים (בדרך כלל ביישובים קטנים).

בכל יישוב, אם התאפשר, מוינו הדירות במסגרת לדגימה לפני הוצאת המדגם ולפי מאפיינים גאוגרפיים המצויים בקובצי הארנונה, לצורך קבלת פיזור גאוגרפי מרבי של המדגם על פני היישוב. הוצא מדגם מקרי-שיטתי של דירות, לפי פרמטרים שיבטיחו שהסתברות הדגימה הסופית לדירה תהיה כפי שנקבע בתכנון.

בסך הכל נדגמו 12,643 דירות מקובצי הארנונה ומרשימות משקי הבית של היישובים הקטנים.

(4) מדגמים משלימים

קובצי הארנונה ורשימות משקי הבית ביישובים הקטנים אינם מכסים את כל הדירות עם משקי בית השייכים לאוכלוסיית הסקר. כדי להקטין אי-כיסוי זה, הוצאו מדגמים משלימים ממסגרות נוספות בעבור תת-הקבוצות הבאות:

- ◀ דירות חדשות שאוכלסו לאחר מועד עדכון קובצי הארנונה – סך הכל 239 דירות.
 - ◀ יחידות דיור במעונות ב-7 האוניברסיטאות הגדולות – סך הכל 19 יחידות דיור.
 - ◀ יחידות דיור במרכזי קליטה – סך הכל 9 יחידות דיור.
- במדגמים המשלימים הוצאו בסך הכל 267 דירות, כך שמדגם הדירות כלל 12,910 דירות.

(5) הקצאת המדגם על פני שנת החקירה בסקר

בסקר מעוניינים לייצג, מלבד קבוצות האוכלוסייה, גם את כל תקופות הזמן בשנת החקירה. לכן הוקצו מנות הפקידה לפי שבועות, כך שבכל רבע שנה יתקבל איזון של המדגם לפי מאפיינים חברתיים-כלכליים וגאוגרפיים שונים.

ג. שיטת החקירה ותקופת הסקר

איסוף נתוני הסקר - מכל משק בית נאספו הנתונים בצורה משולבת באמצעות:

(1) שאלון על מבנה משק הבית - שאלון שמולא על-ידי הסוקר ובו נתונים דמוגרפיים וכלכליים בסיסיים לגבי כל אחד מבני משק הבית (גיל, מין, ארץ לידה, שנת עלייה, מעמד בעבודה וכו').

(2) יומן דו-שבועי שבו נרשמו במשך שבועיים ההוצאות היום-יומיות של כל בני משק הבית.

(3) שאלון על הוצאות גדולות או לא-שכיחות ועל הכנסות שמולא על-ידי הסוקר על-סמך דיווח משק הבית, שהתייחס לתקופה של 3 החודשים או 12 החודשים שקדמו למועד הריאיון (בהתאם לנדירות ההוצאות על הפריטים שנחקרו).

תקופת הסקר - נתוני הסקר נאספו "בשדה" במשך כ-13 חודשים, החל בינואר של שנת הסקר עד ינואר של השנה שאחריה. חקירת המדגם "פוזרה" על פני תקופת הסקר כולה כדי לקבל ייצוג לכל שבועות החקירה.

אומדני הסקר לגבי הוצאות שהתקבלו באמצעות היומן התייחסו, בקירוב, לשנת ביצוע הסקר. האומדנים לגבי ההוצאות שהתקבלו באמצעות השאלון התייחסו ל-15 חודשים (אוקטובר 2012 עד דצמבר 2013), או ל-24 חודשים (ינואר 2012 עד דצמבר 2013), בהתאם לסוג ההוצאה.

ד. תוצאות הפקידה

מבין 12,910 הדירות שנדגמו בפועל נמצא כי לא היו צריכות להיחקר 1,220 דירות (9.5%) כמפורט להלן:

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	1,220	סך כל הדירות שלא היו צריכות להיחקר
47.1	574	מהן: ריקות
16.3	199	לדייריהן יש כתובת קבועה אחרת בארץ
5.7	69	גרו בהן משקי בית שלא היו שייכים לסקר
10.4	127	שימשו לעסקים, למוסדות וכו'
12.0	147	הרוסות, נטושות או בשלבי בנייה
8.5	104	טעויות במסגרות הדגימה

ב-11,690 הדירות שהיו צריכות להיחקר גרו 11,814 משקי בית אשר השתייכו לאוכלוסיית הסקר. כצפוי, ברוב הגדול של הדירות גר משק בית אחד בכל דירה ורק ב-0.96% מהדירות גרו שני משקי בית או יותר.

מבין 11,814 משקי הבית שנועדו להיחקר – 19.5% לא השתתפו באומדני הסקר. מהם 2,284 משקי בית לא נחקרו ו-24 משקי בית "נפסלו" בעריכה.

בסך הכל לא השתתפו באומדנים 2,308 משקי בית, כמפורט להלן:

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	11,814	סך הכל משקי הבית שנועדו להיחקר
100.0	2,284	לא נחקרו - סך הכל
54.6	1,248	מהם: סירובים
17.8	406	נעדרים
16.0	366	קשיים בתקשורת, מחלה, אבל וכו'
11.6	264	לא אותרו וקשיים אחרים בפקידה
100.0	9,530	נחקרו - סך הכל
0.3	23	מהם: נפסלו בעריכה
99.7	9,507	השתתפו באומדני הסקר

בין משקי הבית שלא נחקרו היו כאלה שלא נענו כלל לבקשה להשתתף בסקר, חלקם מסרו מידע מצומצם על תכונות משק הבית בשאלון א, ומיעוטם התחילו למלא יומן אך לא השלימו את המשימה.

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	2,284	משקי בית שלא נחקרו - סך הכל
70.8	1,616	מהם: לא השיבו כלל
29.2	668	השיבו לפחות לשאלון א

ה. עיבוד הנתונים

עריכה וסימול: השאלונים שהתקבלו ממשקי הבית עברו עריכה ראשונית במשרדי המרחבים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לאחר מכן הועברו השאלונים אל היחידה הנושאת שבמשרד המרכזי, שבה נעשתה קליטת הנתונים שכללה קלידה, עריכה, ביקורת איכות, ביקורות לוגיות וסימול המוצרים.

אמידת מרכיבי התקציב למשק בית: רוב אומדני התצרוכת התקבלו לפי גישת ההוצאה נטו לקניית המוצר, כלומר, ההפרש החיובי בין ההוצאה שהייתה למשק הבית על המוצר לבין תקבולים שהיו לו (אם היו) ממכירת אותו סוג מוצר. לדוגמה: ההפרש בין ההוצאה של משק בית לקניית מקרר חדש ובין התקבולים כתוצאה ממכירת מקרר ישן הוא אומדן ההוצאה של אותו משק בית לקניית מקרר. גישה זו ננקטה לגבי מרבית המוצרים והשירותים בסקר.

החל מ-2013 גם ההוצאה על קניית רכב התקבלה לפי גישת ההוצאה נטו. עד שנת 2012, המוצר "קניית מכונית" הוגדר בסקר הוצאות משק הבית כמוצר השקעה. הגדרה זו נובעת מקביעה ישנה כי רכב הוא מוצר הוני/נכסי (כמו דירה) ולא מוצר בן קיימה. וכך, בסעיף תחבורה ותקשורת בסקר הוצאות משק הבית, נכלל רכיב של צריכת שירותי רכב למכונית בבעלות, וההוצאות לרכב נאמדו בגישת "ערך השירותים" המתקבלים מהנכס. כלומר, עד לשנת 2012 לכל משק בית שבבעלותו מכונית נאמד ערך השירותים המתקבל מהנכס, לפי

ערך הפחת על הנכס והריבית החלופית על ההון המושקע בנכס זה. הריבית החלופית נזקפה גם כהכנסה לאותו משק בית.

אולם, על פי ההגדרות הבין-לאומיות והטיפול בקניית הרכב בסל מדד מחירים לצרכן בוטלה ההתייחסות לרכישת מכונית כמוצר נכסי וחקירת קניית המכונית, החל מ-2013 הותאמה לרכישה של כל מוצר בן קיימה אחר.

דיור

שני המרכיבים העיקריים בהוצאות לדיור הם ההוצאה לשכר דירה בדירות שכורות וההוצאה לצריכת שירותי דיור בדירות שבבעלות. בדירות שכורות התקבלה עלות ההוצאה בעבור שכר דירה ישירות ממשקי הבית שגרים בהן, ואילו לגבי דירות שבבעלות משקי הבית חושבה צריכת שירותי הדיור על-ידי זקיפת שכר דירה חלופי בדירות שוות גודל באותם יישובים או באזורים דומים בארץ.

נתוני הזקיפה של שכר הדירה ב-2013 נלקחו משלושה מקורות:

1. סקר שכר דירה השוטף שנעשה במסגרת מדד המחירים לצרכן;

2. נתוני שכר דירה של משקי הבית הגרים בדירות שכורות מתוך סקר הוצאות משק הבית עצמו;

3. מקורות חיצוניים.

עבור דירות בדמי מפתח נזקף ההפרש בין שכר הדירה המשולם בפועל לבין שכר הדירה המלא, על-פי המחירים הממוצעים של שכר דירה בשוק החופשי, כפי שהתקבל מתוך שלושת המקורות שצוינו לעיל.

למספר מרכיבים נוספים שלגביהם לא התקבלו נתונים ממשקי הבית נעשו זקיפות "חיצוניות". זקיפות כאלו נעשו גם במוצרים אשר תעריפיהם בדרך כלל אחידים או שהדרך לחישובם קבועה: אגרות שונות (רדיו, טלוויזיה, אגרת רישוי), ערכי רכב ותשלומי חובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות ממלכתי).

כל מרכיבי התקציב בעבור כל משק בית הובאו למכנה משותף: אומדן לחודש ברמת מחירים אחידה של ממוצע תקופת הסקר. ההוצאות שנלקחו מהיומן הוכפלו פי 2.17 לערך, על מנת להביאן לאומדן חודשי, והאומדנים המתבססים על השאלון התקבלו על-ידי חלוקה ב-12 או ב-3, בהתאם למשך התקופה שעליה נשאלה השאלה.

מדד המחירים הממוצע לתקופת הסקר 2013 עמד על 222.2 נקודות, לפי בסיס 1993 = 100.0.

שיטת האמידה - מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון יכולים להיות שונים בתכונותיהם מאלה שהשתתפו בסקר.

כדי לקבל אומדנים המתייחסים לכלל אוכלוסיית הסקר נקבע "מקדם ניפוח" לכל משק בית שנחקר, כאשר לכל הנפשות השייכות לאותו משק בית יש את אותו מקדם ניפוח. מקדם ניפוח של משק בית מבטא את מספר משקי הבית ואת מספר הנפשות באוכלוסיית הסקר המיוצגים על-ידי אותו משק בית.

מערכת מקדמי הניפוח נקבעה בתהליך רב-שלבי בשיטת ה-RAKING, שלפיה מתאימים את התפלגות המדגם המנופח למספר התפלגויות חיצוניות, לפי משתני חלוקה נבחרים. ההתאמה נעשתה הן לפי תכונות משקי הבית והן לפי תכונות הנפשות בנפרד (ולא במשולב), לכל אחת מהתפלגויות.

לגבי משקי הבית, ההתאמה נעשתה לשתי קבוצות:

1. האוכלוסייה ביישובים היהודיים והמעורבים, ללא עולים.

2. האוכלוסייה ביישובים הלא-יהודיים.

עבור התפלגויות אלה משתנה החלוקה לפי תכונות משק הבית:

← קבוצות של טיפוס משק הבית, שנקבעו לפי גודל משק הבית והרכב הגילים במשק הבית (קשישים הגרים לבדם, זוגות צעירים, משקי בית עם ילדים וכדומה).

← קבוצות של משקי הבית לפי מועד חקירתם, שנועדו לאזן את המדגם "המנופח" על פני שנת הסקר, ולמנוע הטיות שעלולות לנבוע מכך שמדגם הסקר לא פוזר בדיעבד באופן אחיד על פני חודשי השנה בגלל אילוצי עבודת השדה.

ההתפלגויות, לפי תכונות של משקי הבית אשר אליהן הותאמו נתוני הסקר, התקבלו על-פי אומדני סקר כוח אדם המבוסס על מדגם גדול.

לגבי נפשות, מקדמי הניפוח לקבוצות השונות של משקי הבית נקבעו גם כך שתהיה התאמה מלאה בין אומדני הסקר להתפלגות אוכלוסיית הסקר לפי מין ולקבוצות גיל בחתכים גאוגרפיים, בהתאם לנתונים הדמוגרפיים השוטפים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ו. מהימנות האומדנים

האומדנים המוצגים בפרסום זה מבוססים על סקר מדגמי ועלולים להיות חשופים לטעויות משני סוגים עיקריים: (1) **טעויות דגימה:** נובעות מכך שנחקר מדגם אחד של משקי בית והנפשות הכלולות בו, ולא כל משקי הבית וכל הנפשות באוכלוסייה.

(2) **טעויות לא-מדגמיות:** טעויות אלה יכולות לנבוע מגורמים אחרים, שעלולים להתקיים גם כאשר נערך מפקד מלא של כל האוכלוסייה.

(1) טעויות דגימה

המדגם שעליו מבוסס סקר זה הוא אחד מתוך מספר רב מאוד של מדגמים אפשריים באותו גודל, שהיו יכולים להיבחר באותה שיטת דגימה מאותה אוכלוסייה.

האומדן X' הוא הערך הנאמד, לפי המדגם המסוים של סקר זה, בעבור הערך המקביל לו X שהיה מתקבל אילו נערך מפקד מלא.

טעות דגימה של אומדן $\sigma'(X')$ היא מידה ממוצעת של השוני בין כל האומדנים השונים שהיו יכולים להתקבל מכל המדגמים האפשריים באותו גודל ובאותה שיטה, לבין הערך שהיה מתקבל לו נערך מפקד מלא, באותם תנאים של איסוף הנתונים.

לעיתים נוח להעריך את דיוק האומדן לפי **טעות הדגימה היחסית** המוגדרת כטעות הדגימה של האומדן חלקי הערך הנאמד.

רווח-סמך לאומדן הוא רווח שמכיל את הערך המפקדי X ברמת ביטחון מסוימת נתונה מראש. האומדן X' על-פי המדגם והאומדן לטעות הדגימה שלו $\sigma'(X')$, מאפשרים לבנות רווח-סמך עם רמת ביטחון מסוימת, נתונה מראש, כך שהרווח מכיל את הערך המפקדי X בביטחון שנקבע.

מקובל להציג רווחי-סמך ברמת ביטחון של 95%, לכן רווח הסמך ברמת ביטחון זו מתקבל על-ידי $X' \pm 2\sigma'(X')$. לכל לוח של קבוצות משניות בפרסום זה מובא, מתחת לאומדן, (בספרות קטנות) הסימן "±" והערך של שתי טעויות הדגימה לאותו אומדן.

דוגמה: על פי לוח 7, האומדן להוצאה החודשית הממוצעת בשקלים למשק בית עבור הלבשה עליונה לנשים, במשקי בית שבהם שני מפרנסים, הוא 169 ש"ח. רווח הסמך 95% לאומדן זה הוא 169 ± 14 , כלומר, ניתן לומר בביטחון של 95% כי ההוצאה החודשית הממוצעת למשק בית בקבוצה זו בעבור הלבשה עליונה לנשים היא בין 155 לבין 183 ש"ח. ניתן לקבוע רמת ביטחון גבוהה יותר או נמוכה יותר, ולחשב את רווח-הסמך כך:

α	67%	80%	90%	95%	99.5%
$K(\alpha)$	1.0	1.3	1.7	2.0	2.8

כאשר $K(\alpha)$ (מספר טעויות הדגימה לכל כיוון) נקבע בהתאם לרמת הביטחון הדרושה α .

בהמשך לדוגמה הקודמת: אם מעוניינים בביטחון גבוה יותר, של 99.5% (כמעט בוודאות), נחלק

את טעות הדגימה ב-2 ונכפיל את התוצאה ב- $K(\alpha) = 2.8$.

בדוגמה זו מתקבלת טעות דגימה אחת של 7, ולכן רווח-סמך 99.5% יהיה:

$$169 \pm 19.6, \text{ כלומר: } 169 \pm 2.8 \times (14/2)$$

לכן, ניתן לומר בביטחון כמעט מלא (99.5%), שבמשקי בית שבהם שני מפרנסים, ההוצאה החודשית הממוצעת להלבשה עליונה לנשים היא בין 149.4 ש"ח לבין 188.6 ש"ח.

הערות

1. רווחי-הסמך הם בדרך כלל סימטריים סביב האומדן, אך בעבור אומדנים המבוססים על מספר קטן של מקרים במדגם (פחות מ-40), רווחי-הסמך אינם סימטריים. במקרים אלה, הן האומדן עצמו והן האומדן לטעות הדגימה שלו חשופים לטעות גבוהה.
2. כדי להזהיר את הקורא משימוש באומדנים החשופים לטעויות גבוהות הוצגו אומדנים עם טעויות דגימה יחסיות בין 25% לבין 40% בסוגריים עגולים (" "). ואומדנים עם טעויות דגימה יחסיות בין 40%-ל-50% הוצגו בסוגריים משולשים "> <". אומדנים עם טעויות דגימה יחסיות מעל ל-50% לא ניתנים לפרסום ובמקומם מצוין ~.

השוואת אומדנים של קבוצות זרות

אפשר לערוך השוואה באמצעות טעויות הדגימה לשני אומדנים שונים, המתייחסים לקבוצות אוכלוסייה זרות (למשל משקי בית בני גדלים שונים), ולבחון האם ההבדל בין הקבוצות אכן מובהק מבחינה סטטיסטית.

אם $X'(1)$ הוא האומדן לקבוצה 1 ו- $X'(2)$ הוא האומדן לקבוצה 2, אזי האומדן להפרש בין שתי קבוצות אלה הוא: $D' = X'(1) - X'(2)$.

כדי לבדוק אם $X'(1)$ אכן שונה מ- $X'(2)$ באוכלוסייה עצמה, יש לבחון מהי טעות הדגימה של אומדן ההפרש D' : $\sigma'(D) = \sqrt{\sigma'(X'(1))^2 + \sigma'(X'(2))^2}$, כאשר טעות דגימה אחת של האומדנים מתקבלת על-ידי חלוקה ב-2 של הערכים המוצגים בלוחות.

בהינתן $\sigma'(D')$, אפשר לבנות רווח-סמך להפרש ברמת ביטחון α : $D' \pm K(\alpha)\sigma'(D')$.

אם רווח-הסמך מכיל את הערך אפס, נאמר כי ההפרש D' אינו מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת הביטחון שנקבעה, לא ניתן לומר כי $X'(1)$ אכן שונה מ- $X'(2)$ באוכלוסייה עצמה (למרות שבמדגם הם שונים זה מזה).

אם הרווח אינו מכיל את הערך אפס, נאמר כי קיים הפרש מובהק בין שתי הקבוצות, וברמת הביטחון שנקבעה ההפרש יהיה בין $D' - K(\alpha)\sigma'(D')$ לבין $D' + K(\alpha)\sigma'(D')$.

כדי להקל על הקורא, מצורף תרשים בסוף המבוא, שלפיו אפשר למצוא רווח-סמך 95% להפרש בין קבוצות זרות. השימוש בתרשים נעשה כדלהלן:

עבור האומדנים וטעויות הדגימה המוצגים בפרסום, מוצאים בלוחות את גבולות רווח-הסמך לשני האומדנים - $X'(1)$ ו- $X'(2)$. ערכים אלה מצוינים על גבי שתי העמודות הקיצוניות בתרשים. מעבירים ביניהם קו וקוראים את $\sigma'(D')$ בעמודה האמצעית בתרשים (לנוחות השימוש בתרשים ניתן לשנות את קנה המידה של הגבולות). אם, למשל, בעבור שני אומדנים ערכי שתי טעויות דגימה הם 120 ו-150, אפשר לחלק אותם ב-2 ומקבלים 60 ו-75. הקו המחבר 60 ו-75 בעמודות הקיצוניות חותך את העמודה האמצעית בערך 96. לכן, ערך שתי טעויות דגימה של ההפרש הוא $192 = 2 * 96$.

אם ההפרש D' קטן בערכו המוחלט מ- $2\sigma'(D')$, ההפרש אינו מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת הביטחון שנקבעה, אי אפשר לומר כי $X1$ אכן שונה מ- $X2$ באוכלוסייה עצמה (למרות שבמדגם הם שונים זה מזה).

אם ההפרש D' גדול בערכו המוחלט מ- $2\sigma'(D')$, ההפרש מובהק והוא נמצא בתחום $D' \pm 2\sigma'(D')$.

לדוגמה: לפי לוח 8, נשווה בין ההוצאה החודשית הממוצעת (בשקלים) למשק בית בעבור ביטוח בריאות, בערים שונות, כל זאת ברמת ביטחון של 95%.

ההוצאה החודשית הממוצעת בעבור ביטוח בריאות היא:

401±47 ש"ח במשקי בית בראשון לציון

278±31 ש"ח במשקי בית בחיפה

נשאלת השאלה, האם אכן ההפרש בין קבוצות אלה הוא מובהק. לכאורה, לפי האומדנים בלבד, ניתן להניח כי יש הבדל בין קבוצות אלה. ההפרש בהוצאה החודשית הממוצעת בעבור ביטוח בריאות בין משקי בית בחיפה למשקי בית בראשון לציון נאמד ב-123 ש"ח $D' = 123$ (278-401).

על-פי תרשים טעות הדגימה המובא בסוף המבוא, הקו המחבר בין 31 ל-47 בעמודות החיצוניות חותך את העמודה האמצעית ב-45 ולכן ערך שתי טעויות דגימה של ההפרש הוא 56. ניתן לבנות רווח סמך 95% לאומדן ההפרש: $D' \pm 2\sigma'(D') = 123 \pm 56$.

רווח זה אינו מכיל את הערך "אפס" (ההפרש הוא בין 179 ש"ח ל-67 ש"ח) ועל כן נאמר כי ההפרש D' מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת ביטחון 95% ניתן לומר כי ההוצאה החודשית הממוצעת בעבור ריפוי שיניים למשקי בית בחיפה אכן שונה מההוצאה החודשית הממוצעת בעבור ביטוח בריאות למשקי בית בראשון לציון.

חישוב ישיר של שתי טעויות הדגימה של ההפרש נעשה כך:

$$2\sigma'(D') = 2 * \sqrt{47/2^2 + 31/2^2} = 2 * 28.2 = 56.3$$

(כפי שקיבלנו בשימוש בתרשים).

יחס בין אומדני קבוצות זרות – היחס R' בין שני אומדנים $X'(1)$ ו- $X'(2)$ לשתי קבוצות זרות 1 ו-2 נאמד כך:

$$R' = \frac{X'(1)}{X'(2)}, \text{ והאומדן לטעות הדגימה של אומדן היחס } \sigma'(R') \text{ יהיה:}$$

$$\sigma'(R') = R' * \sqrt{\left(\frac{\sigma'X(1)}{X'(1)}\right)^2 + \left(\frac{\sigma'X(2)}{X'(2)}\right)^2}$$

לכן, רווח-הסמך 95% ל- R' יהיה: $R' \pm 2\sigma'(R')$.

אם רווח-הסמך כולל את הערך "1", הרי שהיחס אינו שונה באופן מובהק מ-1.

אם רווח-הסמך אינו כולל את הערך "1", אזי היחס שונה באופן מובהק מ-1, והוא נמצא בתחום רווח-הסמך דלעיל.

(2) טעויות לא-מדגמיות

האומדן המתקבל וטעות הדגימה שלו מאפשרים ללמוד על הערך המפקדי, אולם ערך זה עשוי להיות שונה מהערך האמיתי של האוכלוסייה בגלל השפעתן האפשרית של טעויות לא-מדגמיות. הסוגים העיקריים של טעויות לא-מדגמיות בסקר זה הם:

(1) הטיות כתוצאה מאי-היענות: כעשירית ממשקי הבית שהיו צריכים להיחקר במדגם לא השתתפו בסקר מסיבות שונות (ראה סעיף "תוצאות הפקידה"). מאחר שקבוצה זו של משקי בית יכולה להיות שונה בתכונותיה ובהרגלי הצריכה שלה מקבוצת משקי הבית שהשתתפו בסקר, אומדני הסקר עלולים להיות מוטים.

שיטת האמידה בסקר ("הניפוח") מצמצמת חלק נכבד מההטיות מסוג זה, אך לא את כולן.

(2) טעויות תשובה: אומדני הסקר מבוססים על נתונים שנמסרו על-ידי המרואיינים ולכן הם עלולים להיות חשופים לטעויות תשובה.

רישום ההוצאות המפורט ביומן הדו-שבועי לא תמיד מלא ומדויק. הליקויים ברישום יכולים לבוע מגורמים שונים: התעייפות המשפחה במהלך השבועיים; החסרת הוצאות "קטנות" (דמי כיס לילדים, קניות בקיוסקים וכו'); השמטה מכוונת של הוצאות "לא מקובלות" (משקאות חריפים, הימורים, וכו'); תיאור לא מספיק מפורט לגבי המוצרים שנקנו; הכללת קניות שאירעו לפני תחילת תקופת מילוי היומן בימים הראשונים לרישום והשמטת הוצאות כתוצאה משכחה עקב אי-הקפדה על רישום שוטף ביומן.

המידע שנאסף על פריטי השאלון השונים יכול להיות חשוף אף הוא לטעויות מסוגים שונים. מאחר שהתשובות התבססו על זיכרון של המרואיינים (לגבי שלושה חודשים או שנה שלמה), קיים חשש מאי כיסוי של חלק מההוצאות, או להפך, מהכללת הוצאות שלא אירעו בתקופת ההתייחסות אלא בתקופה קודמת לה. דיווח שגוי על הפרטים הקשורים להוצאות השונות יכול אף הוא להיגרם כאשר מסתמכים על הזיכרון, אלא אם כן נעזרים במסמכים לצורך הדיווח. פירוש לא מדויק של השאלות או אי-הקפדה על הוראות המילוי של השאלון יכולים אף הם לגרום לטעויות תשובה.

למרות שהפוקדים ביקשו מהמשפחות להיעזר במסמכים, ולמרות שנעשה ניסיון לתקן נתונים שנראו לא מהימנים על-ידי חזרה אל משקי הבית, ולמרות הביקורות השונות שנעשו בשלבי עיבוד הנתונים, עדיין קיים חשש לאי-דיוקים בתשובות העלולים לגרום להטיות באומדני הסקר.

(3) טעויות עיבוד: שלבי העיבוד השונים, כמו קלידת השאלונים, סימול המוצרים והביקורות הלוגיות, חשופים אף הם לטעויות שעלולות להשפיע על מהימנות האומדנים.

בדרך כלל קשה מאוד, או לא ניתן כלל, להעריך את השפעתן של הטעויות הלא-מדגמיות על אומדני הסקר. יחד עם זאת, מן הראוי להעיר שלפעמים ההטיות השונות הנגרמות מטעויות אלה הן בכיוונים מנוגדים ועל כן הן עשויות להתקזז בחלקן.